

Persbericht

Klavier

**Virginalen, klavecimbels en orgels verbeeld in de 16de en de 17de eeuw
26 maart – 26 juni 2022**

In Antwerpen stellen het Snijders&Rockoxhuis samen met Museum Vleeshuis | Klank van de Stad, de tentoonstelling *Klavier* voor. De tentoonstelling, met aparte luiken in beide musea, zal onder meer bestaan uit schilderijen met als iconografie klavecimbels, virginalen en orgels en uit beschilderde klavecimbel- en virginaaldeksels. Ook verschillende historische Antwerpse klavecimbels en virginalen worden voor het voetlicht gebracht. Daarnaast zal er tijdens concerten klaviermuziek klinken in beide historische huizen.

De familie Duarte in Antwerpen

Het Snijders&Rockoxhuis en Museum Vleeshuis sloegen de handen al eerder, in 2018, in elkaar, voor de creatie van de Muziekkamer in het Snijders&Rockoxhuis. Die Muziekkamer inspireerde beide huizen voor dit nieuwe project. Het uitgangspunt van de Muziekkamer, en van *Klavier*, is de Portugese familie Duarte. Stamvader Gaspar Duarte (I), die oorspronkelijk joods was, verhuisde omstreeks ca. 1570 vanuit Portugal naar Antwerpen, op de vlucht voor de Inquisitie en aangetrokken door de handelsmogelijkheden van de Scheldestad. In de 17de eeuw woonde de familie Duarte in een patriciërswooning aan de Meir. De relatief eenvoudige buitengevel van het pand stond in schril contrast met de barokke ervaring in de ontvangstzaal van de familie: dure meubels, dikke wandtapijten, boeken en muziekpartituren. En aan de wand hingen tientallen schilderijen van Italiaanse, Hollandse en vooral Vlaamse grootmeesters, van Titiaan en Tintoretto tot Quinten Massijs, Peter Paul Rubens en Anthony Van Dyck. En ook Johannes Vermeers *Jonge vrouw aan het virginaal*. Te midden van die pracht en praal gaven de Duarte's concerten, waarbij een centrale rol was weggelegd voor de collectie Antwerpse klavecimbels de ze bezaten, gebouwd door de beroemde Ruckers-Couchet-dynastie.

Andreas Ruckers, Klavecimbel, ca. 1605, Museum Vleeshuis

Antwerpen, wereldhoofdstad van klavierinstrumenten in de 16de en de 17de eeuw

De eerste vermeldingen van Antwerpse klavecimbelbouwers dateren uit het begin van de 16de eeuw, maar het was tussen 1560 en 1660 dat Antwerpen bekend stond als de onbetwiste wereldhoofdstad van de klavecimbelbouw. Elk jaar verlieten honderden klavecimbels en virginalen de Antwerpse ateliers. Tijdgenoten roemden de instrumenten om hun klankrijkdom en hun betrouwbaarheid. Vooral de leden van familie Ruckers-Couchet stonden bekend om hun instrumenten van uitzonderlijke kwaliteit. Op het vlak van instrumentenbouw ontwikkelde Antwerpen tevens een sterke traditie van huis- en kerkorgels. Alleen al in de 16de eeuw waren er enkele tientallen orgelbouwers actief, waaronder de families Moors en Brebos. Ook de familie Ruckers-Couchet hield zich met orgels bezig, en zorgde voor het onderhoud van orgels in de Antwerpse kathedraal en de Sint-Jacobskerk.

Gabriel Metsu (1629-1667)
Rotterdam, Museum Boijmans
van Beuningen, inv. VdV 49

Jan Steen (1616-1679)
London, The National Gallery)
bought 1871, inv. NG856

Theodoor van Thulden (1606-1669)
's Hertogenbosch, Het Noordbrabants Museum, verworven met steun
van de Vereniging Rembrandt, mede dankzij het Prins Bernhard
Cultuurfonds, inv. 10914

Klavierinstrumenten op schilderijen

Na de succesvolle creatie van de Muziekkamer zijn het Snijders&Rockoxhuis en Museum Vleeshuis een stap verder gegaan en confronteren zij historische Antwerpse klavieren met bekende en minder bekende geschilderde afbeeldingen van klavierinstrumenten. Zowel schilders uit de Zuidelijke Nederlanden onder wie Frans Floris, Maerten de Vos, de familie Francken, Jacques Jordaens, Gonzales Coques en Jacob van Oost, als schilders uit de Noordelijke Nederlanden met onder meer Jan Miense Molenaer, Jan Steen, Gerard Dou, Joannes Vermeer, Gabriël Metsu en Jacob Ochtervelt, hebben in opvallende interieurs en decors klavierinstrumenten geschilderd. Het orgel dat dateert uit de derde eeuw voor Christus, vindt in de renaissance een tweede adem, zowel in een religieuze als in profane context. In de Zuidelijke Nederlanden is het virginaal en het klavecimbel vaak de aanleiding voor een humanistisch thema, een allegorie of een mythologisch verhaal. In de Noordelijke Nederlanden duiken de klavierinstrumenten vooral op in de genreschilderkunst halfweg de 17de eeuw. In de schitterende huiskamers van de Noord-Nederlandse burgerij nemen vooral vrouwen plaats aan het klavier, niet zelden in het gezelschap van een rijk uitgedoste man. De amoureuze toets is

nooit ver weg. Het klavierinstrument fungeert er als een pronkmeubel en heeft geen echte symbolwaarde, tenzij de materiële welstand van deze klasse letterlijk in de verf te zetten. Universele thema's zoals (on)trouw, harmonie en vanitas verbeeld door klavierinstrumenten komen zowel op schilderijen in de Noordelijke als Zuidelijke Nederlanden voor. Maar het is opvallend dat het merendeel van de geschilderde virginalen en klavecimbels geïnspireerd zijn op instrumenten die in Antwerpse ateliers werden vervaardigd. Dat bewijst ook de appreciatie en het belang van het talent van de Antwerpse klavecimbelbouwers.

De tentoonstellingen

Het Snijders&Rockoxhuis bestaat uit de historische stadspaleizen van burgemeester Nicolaas Rockox en kunstschilder Frans Snijders: de instrumenten en schilderijen worden daarmee getoond in de burgerlijk-huiselijke context waarvoor de meeste werden gecreëerd. The National Gallery in Londen (Jan Steen en Jacob Ochtervelt), Het Rijksmuseum in Amsterdam (Jan Miense Molenaer en Francesco Traballes), het museum Boijmans van Beuningen in Rotterdam (Gabriel Metsu en Eglon van der Meer), het Teylers Museum in Haarlem (Hendrick Goltzius), het SKD in Dresden (Gerard Dou), het Staten Museum for Kunst in Kopenhagen (Hieronymus Francken), de Gemäldegalerie der Akademie der Bildenden Künste in Wenen (Jacob van Oost), Belgische en andere musea en verzamelaars uit binnen- en buitenland sturen hun schilderijen naar het Snijders&Rockoxhuis. Ze worden er in dialoog gebracht met enkele schitterende instrumenten uit het Museum Vleeshuis.

Floris (1519/20 – 1570)
Lier, Stadsmuseum, inv. 52

In Museum Vleeshuis zullen enkele schilderijen en beschilderde klavierdeksels te zien zijn. Het is niet altijd evident om een schilderij in een lijst als een klavierdeksel te ontmaskeren. Als instrumenten in onbruik raken, krijgen de beschilderde deksels vaak een tweede leven als wanddecoratie. Voor deze verrassende ontdekkingen maar ook voor historische partituren en uiteraard voor klavecimbels en virginalen, staat het Museum Vleeshuis garant. Een ontmoeting met de nog zeldzame originele klavierinstrumenten van de Antwerpse bouwers is een unieke ervaring.

Frans Francken II, Klavierdeksel, Antwerpen, The Phoebus Foundation
Neeen geen schilderij maar een recent ontdekt klavierdeksel

Een muzikale beleving

Klavier wordt verder aangevuld met een nieuwe cd van de jonge Belgische klavecijnist Mario Sarrechia, die op vraag van Museum Vleeshuis 16de- en 17de-eeuws muziek opname op kopieën van Antwerpse klavecimbels en virginalen (de originelen zijn in het Snijders&Rockoxhuis en Museum Vleeshuis te zien). En organist Bart Rodyns maakte enkele opnames op het historische orgel van de Sint-Pauluskerk.

Johannes Couchet, 1650
Virginaal (muselaar)
Antwerpen, Museum Vleeshuis, Klank van de Stad, AV.1967.006.1-2

Bij de tentoonstelling verschijnt tevens een rijk geïllustreerde catalogus in het Nederlands en in het Engels, uitgegeven bij BAI. De bezoekersinformatie wordt aangeleverd via Ipads met beeldherkenning of via Q3 codes.

Maart 2022

Hildegard Van de Velde, conservator Museum Snijders&Rockoxhuis,

Hildegard.vandavelde@kbc.be

03 201 92 71

0499 96 53 34

Dr. Timothy De Paepe, directeur Museum Vleeshuis,

Timothy.depaepe@antwerpen.be

03 292 61 03

0477 72 69 21

Museum Snijders&Rockoxhuis, Keizerstraat 10, 2000 Antwerpen, (www.snijdersrockoxhuis.be)

Museum Vleeshuis | Klank van de Stad, Vleeshouwersstraat 38, 2000 Antwerpen

(www.museumvleeshuis.be)